

HANDLINGSPLAN FÖR HÅLLBAR STADSUTVECKLING

i Stockholmsregionen

Handlingsplan för hållbar stadsutveckling
RS 2024-0586

Handlingsplan under Näringslivs- och tillväxtstrategi för Stockholmsregionen
RS 2020-0780

November 2024

Grafisk form och produktion: Luxlucid

Inledning

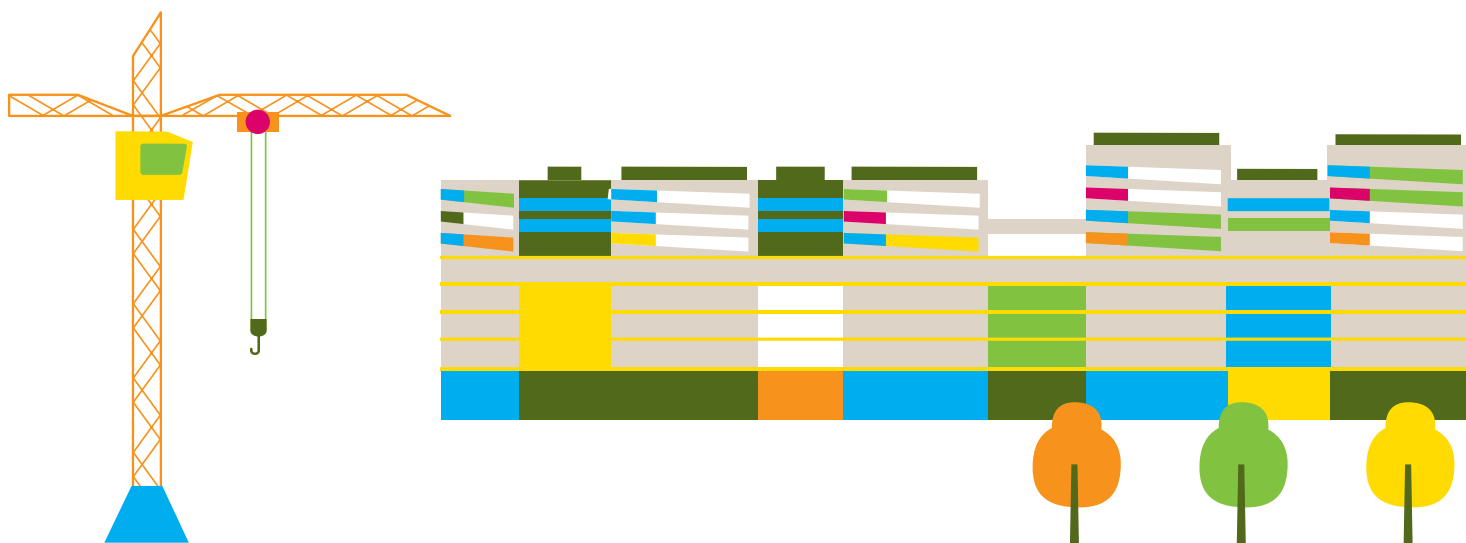
HANDLINGSPLAN FÖR HÅLLBAR STADSUTVECKLING I

STOCKHOLMSREGIONEN utgår från Näringslivs- och tillväxtstrategi för Stockholmsregionen och ska bidra till visionen om Stockholmsregionen som Europas mest attraktiva storstadsregion. Denna handlingsplan avgränsas till det prioriterade området Klimat och miljöåtgärder för hållbar stadsutveckling, vilket är ett av fyra smart specialiseringsområden som har identifierats som strategiskt viktiga för offentliga forsknings- och innovationsinsatser i Stockholmsregionen.¹

De aktiviteter som planeras inom ramen för denna handlingsplan ligger även i linje med Klimatfärdplan 2050 för Stockholmsregionen. Klimatfärdplanen antogs av Region Stockholm 2019 och syftar till att genomföra den regionala utvecklingsplanen, RUF 2050, när det gäller klimatpåverkan. Det övergripande målet i färdplanen är att Stockholmsregionen 2050 är en resurseffektiv och resiliensregion utan klimatpåverkande utsläpp.

Om hållbar stadsutveckling i Stockholmsregionen

Städers utveckling är centralt för klimatomställningen. Städer upptar endast tre procent av jordens yta men ger upphov till 72 procent av koldioxidutsläppen. Idag bor över 50 procent av världens befolkning i städer, 2050 beräknas det vara runt 70 procent. Med växande urbana miljöer och samtidigt ökade krav på utsläppsminskningar utgör lösningar för minskade utsläpp i stadsmiljöer en potential för kommersialisering.

¹ Läs mer om Näringslivs- och tillväxtstrategi för Stockholmsregionen och smart specialisering på [sidan 9](#).

Klimat- och miljölösningar som utvecklas i Stockholmsregionen kan bidra både till att minska utsläpp i vår egen region, men samtidigt öka konkurrenskraften hos företag i Stockholmsregionen genom att de produkter som tas fram säljs på en större marknad. I Stockholmsregionen har ett flertal stadsutvecklingsprojekt uppmärksammats både nationellt och internationellt och miljöteknik är också ett av de sju styrkeområden som har identifierats i vår region. Det finns en potential att stärka detta område ytterligare genom satsningar på klimat- och miljö i stadsmiljöer.

I staden utvecklas ständigt den befintliga miljön samtidigt som nya områden kommer till. Nyproduktion av bebyggd miljö ger generellt större klimatpåverkan än att omvandla den befintliga staden, samtidigt som det under vissa förutsättningar kan vara nödvändigt med nya byggnader och ny infrastruktur. Klimat och miljöåtgärder måste alltså ske i hela staden, både i befintlig miljö och i nyproduktion. En cirkulär användning av material är avgörande för att minska den klimat- och miljöpåverkan som den bebyggda miljön står för. Den digitala omställningen kan användas på rätt sätt för att stärka utvecklingen av hållbara städer. Introduktion av digitala system i den urbana miljön är avgörande, men också tillgång till data och digitala verktyg som kan användas för analys och framtagande av innovationer.

Förmågan att inkludera innovation i planerings- och stadsutvecklingsprocessen

Stadsutveckling är ett komplext område som består av många aktörer med olika roller (kommuner, innovatörer, byggherrar, arkitekter, entreprenörer, byggmaterialtillverkare med flera). Kommunerna har en avgörande roll genom det kommunala planmonopolet. För att stärka innovation inom området behövs förståelse och samarbete i hela aktörskedjan och en gemensam kunskap om de olika stegen i stadsutvecklingsprocessen, vem som har vilken rådighet, vilka affärs- och styrningsmodeller som är möjliga, vilka finansieringsmöjligheter som finns samt vilka regelverk som behöver följas. Det behövs ofta en tidig inkludering av innovation i planeringen. I mötet mellan aktörer kan även innovationer matchas med rätt aktör, utmaningar kan matchas med lösningar och stadsmiljöer kan användas som testbänkar.

Vikten av goda förutsättningar för test, uppskalning och demonstration

Det finns testmöjligheter i Stockholmsregionen för innovationer inom hållbar stadsutveckling och många innovationer har testats i både stadsmiljöer och i så kallade living-labs. Ofta är den offentliga sektorn inblandad i testverksamheten eftersom det är där innovationen ska implementeras. I den regionala utvecklingsplanen, RUF 2050, står det att de regionala stadskärnorna ska kunna bli testbänkar och föredömen i klimatomställningen. Idag sker testverksamhet till stor del fragmenterat och utan samverkan. Möjligheter till test behöver fortsätta utvecklas och göras mer tillgängliga och samordnade. Ökad samverkan kan bidra till kunskapsöverföring, att synergier tas till vara och att nya idéer utvecklas. Något som också behöver utvecklas är möjligheterna för företag att visa upp nya lösningar för potentiella framtida kunder. En utmaning som särskilt lyfts är svårigheten att ta innovation från teststadiet vidare till nästa steg.

Offentliga aktörer kan skapa incitament för innovation

Offentliga aktörer kan vara viktiga för att klimat- och miljöinnovationer ska bli aktuella, testas och implementeras i och med de möjligheter de har att uttrycka önskemål vid offentlig upphandling eller inom ramen för planprocessen. Användningen av verktyg som innovationsupphandling, funktionsupphandling och dialogupphandling kan bidra, men bedöms idag inte vara ett tillräckligt utnyttjat verktyg. Detta kan bero på flera faktorer som brist på kunskap, ovana att använda verktygen eller att beställare inte känner till vad marknaden kan erbjuda när det gäller nya lösningar. Kommuner kan också använda olika typer av incitament genom hela planprocessen. Både översiktsplaner, detaljplaner och markanvisningar kan användas för att styra mot ökad användning av innovation för minskad klimat- och miljöpåverkan.

Framtagning

Aktiviteterna i handlingsplanen har formulerats baserat på de behov av förändring och utveckling som identifierats under framtagandet. Handlingsplanen baseras huvudsakligen på ett kunskapsunderlag från Barkarby Science.² Vid en workshop hösten 2023 samlades runt 40 deltagare från olika sektorer, inklusive näringsliv, kommuner, Region Stockholm, akademiska institutioner, forskningsinstitut, organisationer, civilsamhället samt innovations- och företagsstöd i syfte att bidra med inspel till handlingsplanen. Under arbetet har Region Stockholm även haft dialog med ett antal andra aktörer för att få inspel till mål och aktiviteter. Utöver detta har Region Stockholm tagit del av studier och rapporter på området³ och använt kunskap även från dessa i arbetet med att formulera mål och aktiviteter.

Genomförande

Handlingsplanerna för smart specialisering genomförs i samverkan mellan Region Stockholm och relevanta aktörer för det aktuella smart specialiseringsområdet. För att samordna genomförandet av handlingsplanens aktiviteter formeras en samordningsgrupp bestående av aktörer inom området.

I enlighet med rekommendationerna från EU-kommissionen ska insatser och utveckling inom de prioriterade områdena för smart specialisering löpande följas upp och utvärderas, vilket Region Stockholm bland annat gör inom ramen för uppföljningen av handlingsplanerna och återrapporteringen till staten. Vid behov justeras handlingsplanernas aktiviteter i samband med uppföljning.

² Hållbar stadsutveckling, Barkarby Science, 2023

³ Klimatomställning av städer – En svensk governancemodell för att öka takten i omställningen, Viable Cities, 2023; Hållbarhet blir standard – Uppskalningsprocess för hållbara lösningar, IVL, KTH m.fl., 2022; Innovation och stadsutveckling – En forskningsantologi om organisationsutmaningar för stad och kommun, utgiven med stöd av Mistra Urban Futures, RISE samt Vinnova, 2019; Fem perspektiv på stadens omställning, Energimyndigheten, 2024

Mål och aktiviteter

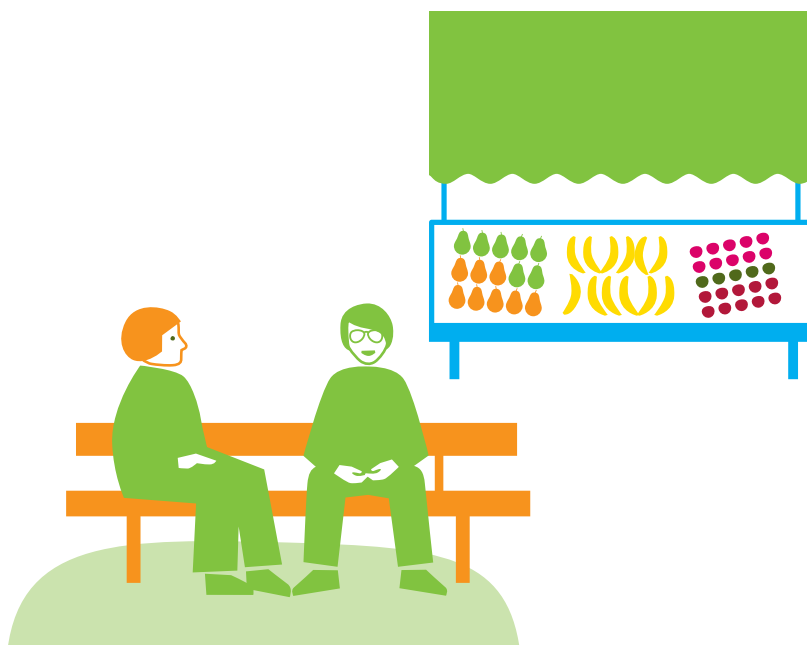
För Handlingsplan för hållbar stadsutveckling i Stockholmsregionen har tre mål med tillhörande aktiviteter formulerats med utgångspunkt i Näringslivs- och tillväxtstrategins vision och mål för Stockholmsregionens utveckling:

MÅL 1:

Förmågan att inkludera innovation i planerings- och stadsutvecklingsprocessen stärks i Stockholmsregionen

Aktiviteter:

1. Genomför kartläggningar kring relevanta områden för att få ett bättre kunskapsunderlag för genomförande av aktiviteter för en hållbar stadsutveckling, t.ex. vad avser aktörer, kompetensbehov och nationella och internationella nätverk och initiativ.
2. Främja mötesplatser för samverkan mellan aktörer i planerings- och stadsutvecklingsprocessen med syfte att öka förståelsen för möjligheter, roller, regelverk och tidsfönster, att utbyta kunskap och erfarenheter, att kommunicera framgångshistorier och att matcha aktörer.
3. Genomför studier och ta fram verktyg kring viktiga frågor för att underlätta innovation i stadsutveckling, så som affärsmodeller och styrningsmodeller.
4. Skapa ett nätverk för löpande behovsorienterad projektutveckling där deltagarna tar fram, matchar och samarbetar kring projektidéer så dessa är redo när relevanta utlysningar görs.
5. Dra regional och lokal nytta av det nationella utvecklingsarbetet och finansieringsmöjligheter inom bland annat Viable Cities och ShiftSweden.
6. Undersök särskilt hur Region Stockholm via sitt medlemskap i och samarbete med innovationsprogrammet Viable Cities kan samla och stärka aktörer i Stockholmsregionen.

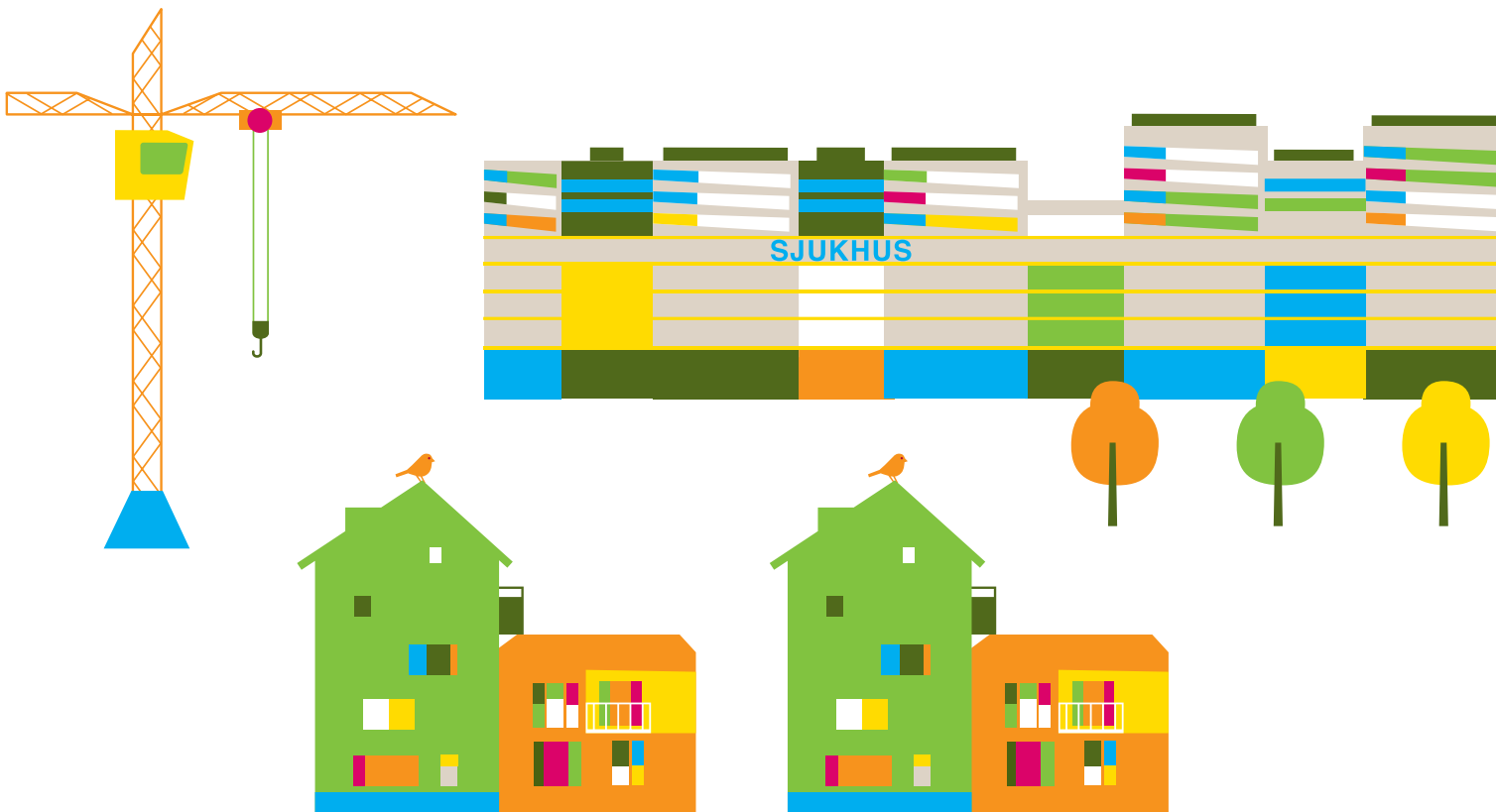

MÅL 2:

Förutsättningarna för test, uppskalning och demonstration inom hållbar stadsutveckling förbättras i Stockholmsregionen

Aktiviteter:

1. Kartlägg testverksamhet på området i Stockholmsregionen och tillgängliggör resultatet av kartläggningen.
2. Verka för mer samarbete mellan testverksamheterna, tillgängliggörande och synliggörande samt öka möjligheterna till demonstration för potentiella nationella och internationella kunder.
3. Undersök hur de regionala stadskärnorna kan utvecklas som testbäddar för innovation inom hållbar stadsutveckling.
4. Verka för förbättrade förutsättningar att gå från test till uppskalning, till exempel genom att identifiera hinder och lösningar, ta fram verktyg och sprida erfarenheter.

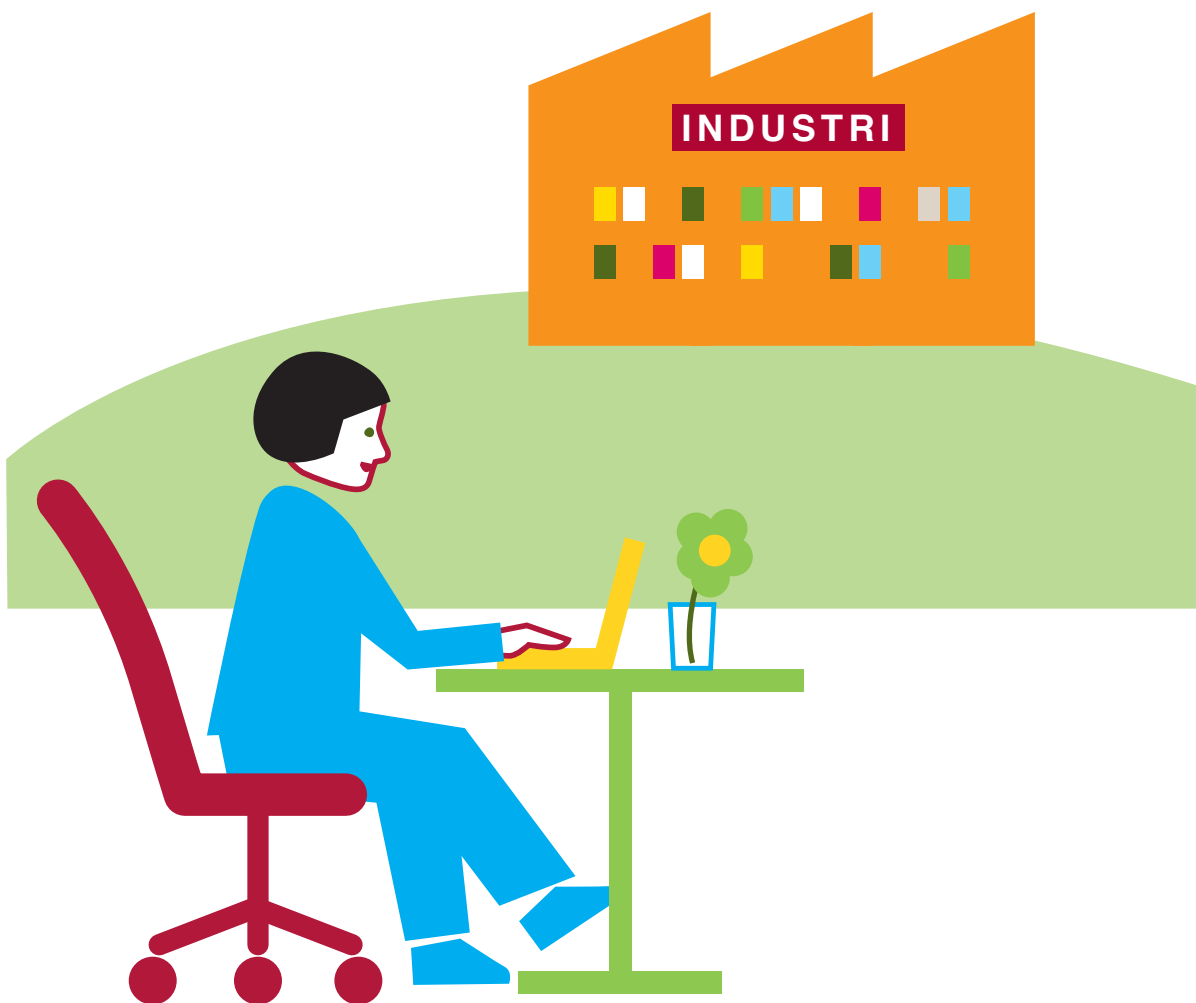

MÅL 3:

Fler offentliga aktörer i Stockholmsregionen skapar möjligheter för små och medelstora företag att testa och kommersialisera innovativa produkter som bidrar till hållbar stadsutveckling

Aktiviteter:

1. Öka kunskapen om hur offentliga aktörer i Stockholmsregionen genom upphandling och inom plan- och stadsutvecklingsprocesserna kan skapa möjligheter för små och medelstora företag att testa och kommersialisera innovativa produkter.
2. Verka för ökad tillämpning av upphandling och verktyg inom plan- och stadsutvecklingsprocesser som driver klimat- och miljöinnovation.
3. Genomför pilotprojekt inom området som sker i samverkan mellan flera av Stockholmsregionens aktörer.

Om smart specialisering i Stockholmsregionen

I juni 2021 antogs Näringslivs- och tillväxtstrategi för Stockholmsregionen som också är regionens Forsknings- och innovationsstrategi för smart specialisering. Näringslivs- och tillväxtstrategin är en konkretisering av Stockholmsregionens utvecklingsstrategi RUF5 2050 och ska bidra till visionen om Stockholmsregionen som Europas mest attraktiva storstadsregion och målen:

- en ledande tillväxt- och kunskapsregion
- en öppen, jämställd, jämlik och inkluderande region

Med utgångspunkt i globala trender, Stockholmregionens styrkor och utmaningar, omfattande analyser och i bred dialog med regionens aktörer genom samtal, workshops och skriftliga inspel har en strategisk inriktning med fyra inriktningsområden identifierats. De fyra strategiska inriktningsområdena att stärka och utveckla är:

- Forskning, innovation och smart specialisering
- Små och medelstora företags konkurrenskraft
- Export, internationalisering och investeringar
- Strategisk kompetensförsörjning

EU-kommissionen lanserade i samband med strukturfondsperioden 2014–2020 begreppet regionala forsknings- och innovationsstrategier för smart specialisering som ett villkor för finansiering av insatser för forskning, innovation och teknisk utveckling ur den regionala utvecklingsfonden (ERUF). Syftet är att identifiera och prioritera ett begränsat antal spetsområden där offentliga medel för forskning och innovation förväntas göra mest nytta och där regionala aktörer har goda förutsättningar att utveckla internationell konkurrenskraft.

Med utgångspunkt i regionala styrkeområden inom näringsliv, forskning och offentlig sektor påbörjades redan 2015 en regional analys- och förankringsprocess genom vilken fyra smart specialiseringsområden har identifierats som strategiskt viktiga för offentliga forsknings- och innovationsinsatser i Stockholmsregionen. Dessa har i flera fall tydlig förankring i olika regionala stadskärnor och deras forsknings- och innovationsmiljöer/kluster. De prioriterade områdena är:

- Life science, vård och hälsa (För detta område finns särskild strategi Life Science-strategi för Stockholmsregionen RS 2019-0751).
- IKT, tech och digitalisering
- Industriell omställning genom hållbar produktion
- Klimat- och miljöinsatser för hållbar stadsutveckling

De områden som har prioriterats för smart specialisering ska stärkas och utvecklas genom insatser från de fyra strategiska inriktningsområdena.

För att nå visionen och målen ovan kan flera aktörer behöva genomföra insatser, såväl inom sina egna organisationer som gemensamt. För att skapa samverkansarenor för samordning av genomförandet tas handlingsplaner fram med ett antal mer konkretiserade mål och aktiviteter.

